

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНОМУ ВНЗ

Стаття присвячена важливій проблемі вивчення української мови студентами ВНЗ, які в сучасних умовах відходять від рідних джерел, думаючи, що немає різниці, якою мовою розмовляти. У статті розглянуто мету занять – формування мовних норм і мовленнєвих навиків у невідривному зв'язку з вихованням української технічної інтелігенції з високим рівнем культури, моралі, національної свідомості.

Ключові слова: українська мова, технічний ВНЗ, студенти, мовні навички, мовні норми, навчання, виховання, культура, мораль, національна свідомість.

Сьогодні, коли в усіх галузях народного господарства в нашій державі вища освіта набула великого розмаху, завдання вдосконалювання навчання української мови майбутніх фахівців особливо актуальне. Питання пошуку шляхів гуманізації та навчання вимагають нових форм викладання української мови у вищих навчальних закладах.

Тому перед педагогічною наукою постає нова проблема – формувати національно свідому технічну інтелігенцію, яка б відповідала вимогам сучасного суспільства. А вирішити її можна засобами мови, що потребують особливої уваги.

Над цією проблемою уже працювали такі вчені: Палагій М. В., Петрук А. М., Мікуленко Д. В., Старічек Т. О., Гай І. А., Плотникова Л. Ф., Джой Т. В., Абрамчук О. В., Іванець Т. Ю., Личук М. І., Бурківська Л. Ю., Завгородня О. В. Аналіз робіт цих учених-дослідників дає змогу зробити висновок про те, що в наш час найпопулярнішими в світі навчальними закладами є інженерно-технічні ВНЗ, і, безумовно, необхідною основою їх популярності є глибина отриманої в них мовної освіти.

А тому вирішення завдань побудови цивілізованої держави, національного і духовного відродження суспільства неможливе без опори на національну світоглядну основу, на національні орієнтири, на рідну мову.

Мета статті – дослідити, виявити і показати особливості проведення занять з української мови у технічному вузі.

Нечіткі державні орієнтири з часів отримання незалежності призвели до того, що ще на суспільний державний рівень не винесена і не доведена до найширших мас необхідність повернення до своєї предковичної мовної природи, яка неодмінно приведе нас до радикальних змін і в інших ціннісних духовних орієнтирах.

На сьогодні маємо ситуацію, коли частина молоді ВНЗ відходить від рідних джерел, вважаючи, що немає різниці, якою мовою говорити. А чи справді немає різниці? Погодьмося з думками багатьох учених-дослідників, що повноцінному розвитку, здоров'ю нації сприяють такі фактори: проживання на своїй етнічній території, рідна мова з її піснями, творами усної народної творчості, звичаями, святинями, рідне середовище і національне харчування. Широкий, вільний розвиток рідної мови в державі має великий вплив на духовне і культурне піднесення нації.

Ще в позаминулому столітті про те, що сила та краса рідного слова має вплив на “моральний, а разом з тим і на матеріальний добробут цілого племені” писав Пантелеймон Куліш [3, с. 474].

Кожна нація, яка проживає на певній території, має свою філософію, свій погляд на суспільні стосунки, власний спосіб передавати свої погляди, свою культуру, своє розуміння, свою віковичну мудрість, і все це відображається в мові. Мова як складова частина менталітету має великий вплив на націю, на її розвиток, благополуччя, науково-технічний прогрес.

Вітчизняний лінгвіст О. Потебня у своїх працях показував, що словотворення – це об'єктивне відображення та відтворення світу в процесі суспільної діяльності людей. І

відкриття законів розвитку світу відбувається через мову, тому що мова з самого початку задає своїм носіям певну картину світу. “Думка, вигодувана словом, починає відноситися безпосередньо до самих понять, в них знання, яке шукає”. Кожна спеціальна наука вибудовує свою споруду, “шлях науці підготовляється словом” [4, с. 143-144]. Слова наука вибирає не самовільно, а щоб вони відповідали найменованим предметам та явищам об’єктивного світу, в якому живе людина. Слово, як і поняття, повинно містити сукупність ознак, які притаманні образу досліджуваного предмета. Поки мова живе в мовленні народу, розвивається словниковий запас, постійно відбувається процес утворення нових слів і словоформ.

Відповідно і людина може плідно працювати, продукувати глибокі ідеї, розвивати науку, культуру тільки у суспільстві, що має корені в рідному ґрунті, тільки існуючи у природній мовній нормі свого краю. Отже, щоб зберегти український етнос, українська мова повинна застосовуватися в усіх сферах суспільного життя. Адже чимало зусиль доклала тоталітарна радянська система до того, щоб зміцнити саму психологію, менталітет українців. А оскільки основою менталітету є мова, то робилося все можливе саме для того, щоб змінити мовне середовище.

Отже тепер ми повинні переконати нашу студентську молодь у суспільній, практичній, моральній і культурній доцільності ґрунтовного володіння українським словом. Адже коли інша мова витісняє рідну, поступово відбувається відчуження від своїх предковичних джерел, а отже відчуженість від власної моралі, культури, історії, звичаїв, змінюються норми поведінки, мислення.

У своїй більшості молодь у нас прагматична і тому обирає ту мову, яка зручніша для певної ситуації, за допомогою якої можна заробити на життя, яка допоможе втриматися в загальноприйнятих стандартах життя. А вони відображаються в одязі, в розвагах, у мові. Тому і завдання вищих навчальних закладів – навчитися впливати на формування національних стандартів життя студентів.

Особливо актуальною сьогодні стала проблема підготовки технічної інтелігенції. Сучасна вища технічна школа потребує здійснення кардинальних змін, які направлені на підготовку нової генерації інженерів, спроможних створити технологічний та економічний потенціал України. Сьогодні ми інтелектуально допомагаємо іншим народам, наші інженерні кадри визнані у світі. Суть проблеми полягає в тому, що нашій країні потрібні національні кадри, які будуть зміцнювати своїми досягненнями у праці й науці нашу державу.

Попри впливи глобалізації та інтеграції на розвиток національної системи освіти та виховання молоді кожна країна має власну педагогічну стратегію. Незважаючи на те, що Болонський процес інтегрує Європейську освіту, українська вища освіта потребує збереження та розвитку.

Саме тому завдання сучасної вищої технічної школи – не тільки підготовка компетентних фахівців у своїй галузі, але й інтелігентних особистостей. Визначальна роль у формуванні мислячої, діяльної, творчої, національно свідомої людини належить мові. Відповідно до Державної національної програми “Освіта. Україна ХХІ століття” та Концепції національного виховання головні завдання мовної освіти – це виховання культури, формування інтелекту, розвиток мовленнєвих здібностей особистості в процесі розв’язання життєвих проблем (побутових, виробничих, духовних) засобами мови [1, с. 15; 2, с. 18].

Заняття з мови мають необмежені можливості у формуванні світогляду та світосприйняття майбутніх інженерів, їх мовленнєвої та загальної культури. Засобами мови здійснюється підготовка грамотних фахівців, високоморальних, культурних, сумлінних людей, в яких поєднуюватимуться широкий науковий світогляд, професійна компетентність, прагнення самовдосконалення, пошук творчої самореалізації, загальнолюдські цінності, національна самосвідомість; особистостей, які орієнтуються в сучасній історичній, економічній, культурній ситуації.

Піклуючись про грамотність, мовленнєву культуру, викладачі української мови у вищих технічних закладах освіти намагаються переконати студентів у необхідності мовних та мовленнєвих знань для розвитку загальних знань, освіченості, інтелігентності. Фахівець

повинен вільно володіти письмовою та усною формами національної мови, використовувати свої знання у професійній діяльності та у міжособистісному спілкуванні.

Завдання викладачів-мовників полягає у зацікавленні студентів українською мовою не лише як навчальним предметом, а як мовою нації, держави, духовним та культурним джерелом.

Знання стилів сучасної української літературної мови сприяє розвитку усного та письмового мовлення, вдосконаленню культури спілкування та створенню індивідуального мовленнєвого стилю.

Науковий стиль – найголовніший стиль у навчальному процесі. Вивчення наукового стилю для майбутніх інженерів має методичне значення: розвиток термінологічного словника, вміння точно, логічно, послідовно висловлювати думку, доводити та аргументовано захищати свої технічні ідеї, систематизувати набуті знання тощо. Культурологічний аспект вивчення наукового стилю – зацікавлення студентів досягненнями вітчизняної науки та техніки, знайомство з іменами українських учених, з внеском української науки у розвиток світового прогресу.

При вивченні офіційно-ділового стилю студенти мають змогу не тільки отримувати теоретичні знання й практичні навички в оформленні ділових паперів, вдосконалювати письмову й усну форми ділового спілкування, регулювати ділові стосунки у різних сферах (від навчальної до виробничої), а й формувати відповідальне ставлення до документів, свій діловий стиль, імідж.

Ознайомлення з публіцистичним стилем відбувається через засоби масової інформації, призначення яких – формування суспільно-політичних ідеалів, вплив на громадянські почуття. Вивчення цього стилю збагачує словниковий запас, розширює інтонаційні, емоційно-експресивні можливості мовлення. Підготовка до прилюдних виступів (доповідей, промов, повідомлень) активізує мовленнєву діяльність студентів: спонукає до самостійного пошуку мовленнєвих засобів, письмового оформлення, вибору форм викладення матеріалу з урахуванням інтересів аудиторії, сприяє визначенню молодою людиною свого місця у суспільстві, своєї громадянської позиції.

Художній стиль сприяє не лише вихованню естетичних смаків студентської молоді, збагаченню мовлення, емоційному висловленню особистих думок, але й образному мисленню, спонукає до художньої творчості (про що свідчать виступи та публікації у студентській пресі нашого університету, участь у творчих конкурсах молодих поетів), має неоціненний вплив на формування особистості, емоційно розвинутої, духовно багатой.

Проголошуючи думку “Культура мови – загальна культура людини”, маємо дбати про такі морально-етичні категорії, як любов до рідної мови, мовно-національна свідомість, які стають реальністю тільки при активному ставленні до слова, коли володіння словом як засобом вираження думки, бажання вдосконалення мовлення стають постійною потребою.

Розмовний стиль заслуговує загостреної уваги. Суржик, жаргонні, лайливі слова є ознакою людського мовлення сьогодні, що свідчать про внутрішню дисгармонію, безкультур'я, духовне зубожіння суспільства. Завдання викладача – залучати студентську молодь до народних мовленнєвих традицій, в основі яких толерантність, повага, доброзичливість до співрозмовника.

Використання на заняттях з мови текстових матеріалів як фахового, так і соціального спрямування дає знання з різних галузей, розуміння та усвідомлення історичних надбань, залучає студентів до громадських процесів та вирішення проблем суспільства. Змістовна спрямованість текстів допомагає викладачеві досягти виховної мети завдання у вищому технічному закладі освіти – досягнення узгодженості між технологічним процесом та моральним відродженням, переконати студентів у необхідності набутих знань у майбутньому житті, підготувати майбутніх інженерів з високим рівнем професійної компетенції, гуманістичним підходом до світу, які орієнтуються в сучасних історичних, економічних, культурних ситуаціях, здатних до вирішення сучасних проблем науки, техніки, суспільства.

Одним із завдань викладача мови є ознайомлення студентів зі словниками, їх систематизацією (лінгвістичними: одномовними, двомовними; орфоепічними, орфографічними, етимологічними, термінологічними, універсальними тощо), спрямування студентів на самостійну роботу з довідниковою літературою. У словниках зафіксовані всі знання нації. Знати, берегти і примножувати ці знання – обов'язок кожного громадянина України. “Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури, – писав В. Сухомлинський. – Мовна культура – це живодайний корінь культури розумової, всього розумового виховання, високої, справжньої інтелектуальності” [5, с. 4].

У процесі вивчення мови виховується всебічно розвинена особистість: від вдумливого читача, який вміє висловлювати власну думку, аналізувати й оцінювати явища дійсності, грамотного, допитливого й прискіпливого, який поважає рідне слово, наполегливо працює над культурою мовлення, до людини з активною життєвою позицією, творчої, самостійної, впевненої у майбутньому своєму та своїй країні.

Формування культури мовлення – це не тільки завдання викладачів-мовників, а й усіх викладачів навчального закладу, мовлення яких має бути взірцем для студентів. Кожен викладач повинен бути зразком поваги до рідної мови не тільки на заняттях, а й у позааудиторний час. Викладачі усіх навчальних дисциплін повинні зважати на неправильне мовне оформлення відповіді студента, вимову, наголос, слововживання, синтаксичну будову речень, виправляти мовні недоліки.

Дбаючи про культуру мовлення, викладач впливатиме на загальну культуру студентів, через повагу до мови виховуватиме повагу до себе, пробуджуватиме людську гідність, національну самоповагу, любов до майбутнього фаху, науки, відповідальність за вчинки.

Отже, серед особливостей проведення занять з української мови в технічному ВНЗ варто відзначити, що в галузі мовної підготовки західна система освіти пішла набагато вперед і нам дійсно варто вивчати досвід європейських та американських колег і застосовувати його на практиці. Працювати на формування мовної політики та на здійснення її у ВНЗ повинні всі суспільні інституції, починаючи з державної влади, МОН України, професорсько-викладацького складу навчальних закладів.

Велику роль у формуванні поваги до української мови та в піднесенні її престижності повинна також відіграти внутрішня мовна політика кожного окремого навчального закладу, а саме: бажання адміністрації сформувати систему стимулів і заохочень як для студентів, так і для професорсько-викладацького складу. За підтримки держави слід заохочувати до видання українських підручників, які матимуть певні переваги: відповідатимуть навчальній програмі, нестимуть сучасний рівень досягнень науки, будуть доступними для засвоєння. Варто надавати увагу створенню україномовного комп'ютерного забезпечення, україномовних ресурсів Інтернету. Безумовно, це і видання за доступною ціною термінологічних, перекладних, тлумачних словників з широкою текстовою базою, а також забезпечення цими виданнями всіх кафедр ВНЗ. Це, вочевидь, і перехід на європейську систему освіти, але із урахуванням існуючих українських реалій. Для наших вищих навчальних закладів – це збільшення кількості годин на різних курсах для оволодіння науковим і офіційно-діловим стилями мови, для формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців.

Також, на мою думку, мовна політика кожного ВНЗ обов'язково повинна враховувати інтереси національно-культурного будівництва. Мова науки мусить залишатися складовою національної культури, відтак дбати про вироблення національних термінологічних систем. А для цього потрібна гарна мовна підготовка майбутніх фахівців. Тому завдання вищих технічних закладів освіти – виховання української технічної інтелігенції, якій не байдужі стан та розвиток національної мови, культури, науки, технологій, майбутнє держави.

Мета занять з української мови у технічному ВНЗ – формування мовних норм та мовленнєвих навичок у невід'ємному зв'язку з вихованням людини з високим рівнем культури, моралі, національної самосвідомості.

Поєднання навчання і виховання, викладання українською мовою є рушійною силою у справі підготовки національних кадрів України, які повинні забезпечити прогресивний розвиток нашої країни.

Отже, бачимо, що дана проблема є багатоаспектною, а тому потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна національна програма "Освіта". Україна ХХІ століття. – К.: Райдуга, 1994. – 60 с.
2. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 18-25.
3. Куліш П. Твори: у 2 т. / Пантелеймон Куліш. – К.: Наукова думка, 1998. – Т. 2. – 768 с.
4. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – К.: СИНТО, 1993. – 199 с.
5. Сухомлинський В. Слово рідної мови / Василь Сухомлинський // Українська мова і література в школі. – 1968. – № 12. – С. 1-10.

Титова М.В.

ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

Статья посвящена важнейшей проблеме изучения украинского языка студентами вузов, которые в современных условиях отходят от родных источников, думая, что нет разницы, на каком языке разговаривать. В статье рассмотрено цель занятий – формирование языковых норм и речевых навыков в неотъемлемой связи с воспитанием украинской технической интеллигенции с высоким уровнем культуры, морали, национального самосознания.

Ключевые слова: украинский язык, технический вуз, студенты, речевые навыки, языковые нормы, обучение, воспитание, техническая интеллигенция, занятия, культура, мораль, национальное самосознание.

Tytova M.V.

THE PECULIARITIES OF THE UKRAINIAN LESSONS CONDUCTING IN TECHNICAL UNIVERSITY

This article is devoted to the important problem of the Ukrainian language studying by students which under modern conditions digress from the native sources and believe that there is no difference on the language to speak. The objective of the lessons is considered in the article. It is the forming of language norms and speech habits in connection with the Ukrainian technical intelligentsia with high level of culture, morality and national self-consciousness.

Key words: the Ukrainian language, technical university, students, language norms, speech habits, training, education, technical intelligentsia, lesson, culture, morality, national self-consciousness.

УДК 378.046

Худенко О.М.

АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуто структуру індивідуального стилю професійної діяльності вчителя гуманітарних дисциплін та проаналізовано зміст її композиційних елементів.

Ключові слова: мотивація, педагогічні цінності, рефлексія, педагогічна творчість, технологічний компонент.

Підготовка компетентного вчителя, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, – одне з пріоритетних завдань сучасної системи післядипломної освіти.